

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
INNOVATSIYON
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

ИЖТИМОЙ СОҲАНИ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ КОНТЕКСТИДА
ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ:
МУАММО ВА ИСТИҚБОЛЛАР
РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ

Шарипова Ш. Бошланғич синфда мавҳум маъноли тушунчаларни ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари	63
L.S.Elibayeva, I.B.Farmonova. Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirishning innovatsion yo'llari.....	64

3-ШЎБА. КРЕДИТ-МОДУЛ ТИЗИМИ АСОСИДА ПЕДАГОГИК КАДРЛАРНИ

ТАЙЁРЛАШ ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ 66

M.Sh.Hojjiyeva. TEXNOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA MODULLI-KREDIT TIZIMINING MONIYATI VA ANAMIYATI MAVZUSINI YORITISHNING NAZARIY MASALALARI.....	66
Н.Н.Мусаева, Н.А.Мусаева. ОСНОВЫ КРЕДИТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ	69
Ф.Х.Рамазонова. ТЕХНОЛОГИК ЁНДАШУВ АСОСИДА МОДУЛЛИ-КРЕДИТ ТИЗИМИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТИ	70
О'У.Qurbonova. PEDAGOGIK VANOLASH, UNING TA'LIM-TARBIYA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	72
Н.Н.Мусаева, С.А.Икромова. НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ.....	75

4-ШЎБА. МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТ МАЗМУНИ ВА ТАРАҚҚИЁТ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ 78

А.Н.Нусратов. XVI АСР БУХОРО ХОНЛИГИДАГИ ПЕДАГОГИК ФИКРЛАР МАЗМУНИНИ ЁРИТИШДА “ПОШШОХОЖА” ПЕДАГОГИК ҚАРАШЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	78
Н.Ж.Бобомуродова. СОБЛЮДЕНИЕ ОПТИМАЛЬНОГО РЕЖИМА ПИТАНИЯ ВАЖНЫЙ ФАКТОР ФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ	80
Г.Ш.Рахмонова. ТАЛАБА ЁШЛАРНИ АХЛОҚИЙ ТАРБИЯЛАШ - ДАВР ТАЛАБИ	83
G.V.Izbulayeva. DIDAKTIK ASARLARDA NO'SHIRAVON ODILLIK TIMSOLI SIFATIDA	85
J.T.Karimov, B.J.Umarov. “ABDURAUUF FITRATNING MA'RIFIY - PEDAGOGIK QARASHLARI” MAVZUSINI O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI	88
У.И.Махкамов, М.Маликова. ТАРБИЯ ИШЛАРИ ЖАРАЁНИДА СИНФ РАҲБАРНИНГ ФУНКЦИЯЛАРИ.....	89
Д.М. Исмоилова, Д.Олимжонова. ЖАМОАНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИ ВА ЖАМОАДА ШАХСНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	92
D.I.Tosheva, A. U.Salimova. TA'LIM SOHASIDA MA'LAKALI KADRLARNI TAYYORLASHDA MA'NAVIY YETUKLIK VA AXLOQIY MEZONLARNING ANAMIYATI	95
S. Z.Jabborova. OILADA BOLALARNI MILLIY QADRIYATLAR VOSITASIDA AXLOQIY TARBIYALASH	97
Н.А.Рахимова. МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТ	99
О.Ш.Ахмадов, П.Пиримова, М.Абдурасулова. БУХОРО МУТАФФАККИРИ АҲМАД ДОНИШНИНГ ТАЪЛИМ – ТАРБИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ САЪЙИ ҲАРАКАТЛАРИ.....	100
Д.Ш.Баратова. РОЛЬ СЕМЬИ В ОБЩЕСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ	105
А.М.Назаров, М.Б.Нусратова. СПОРТЧИЛАРДАГИ ЎЗИГА ХОС ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР	106
G. Qurbonova. МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA BAG'RIKENGLIKNI SHAKLLANTIRISH	108
Н.З.Жумаев. АГРЕССИЯ ПЕДАГОГА, ФОРМА ПРОЯВЛЕНИЙ И ОСНОВНЫЕ ТИПЫ.....	110
Н.Б.Исматова. ОИЛАДА СОҒЛОМ МУҲИТ ВА СОҒЛОМ БОЛА ТАРБИЯСИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	111
G.G`Habibova. DUNYOQARASH SHAKLLARI VA ULAR ORASIDAGI ALOQADORLIKNING INSON AXLOQIY KAMOLOTIDAGI O'RNI.....	114
Д.Б.Рахмонова. ЖИЗНЕННЫЕ СТРАТЕГИИ И ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ.....	116
Г.Р.Шаропова. БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИ КАСБИЙ МАҲОРАТИНИ ОШИРИШ МУАММОЛАРИ.....	118
У.М.Рўзиев. ЭР -ХОТИН МУНОСАБАТЛАРИДА МУАММОЛИ ВАЗИЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ	120
D.D.Elova. TAJRIBA STANSIYASI, TAJRIBA MAYDONLARI VA TAJRIBA UCHASTKALARINING TURKISTONDA YANGI TEXNIKANI TARQATISHDAGI O'RNI.....	122

PEDAGOGIK BAHOLASH, UNING TA'LIM-TARBIYA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.

O'.U.Qurbonova

BuxDU pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

Ta'lim tizimida o'quv natijalarini baholash pedagogik faoliyatning eng qiyin va mas'uliyatli turlaridan biri hisoblanadi. Baholash ta'limning muhim tarkibiy qismidir. Uni amalga oshirish natijasida o'qituvchi asosiy maqsadlarga erishish haqida to'liq tasavvurga ega bo'lishi mumkin. Baholash o'ta-onalar, rahbariyat va jamoatchilik fikri uchun zarur bo'lgan mulohazalarni taqdim etishga yordam beradi. Shuningdek, baholash o'quvchining o'zini-o'zi qadrlashi, o'ziga bo'lgan ishonchi va o'z yutuqlarini shakllantirishga yordam beradi.

Bilimlarni baholash tizimi qadimdan qo'llanilib kelinganiga qaramay ushbu mavzu pedagogik tadqiqotlarda muhim bahs talab etadi. O'quvchilarning o'quv faoliyati muvaffaqiyatini baholash muammosiga bag'ishlangan psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilishda "baholash" tushunchasi ijtimoiy pozitsiyada ko'rib chiqilgan bir qator ishlar aniqlandi, jumladan, K.A.Albuhanova-Slavskaya, A.A.Bodalev, V.V.Vlasenko, G.I.Malkovskaya, N.A.Rusina, N.V.Seleznev, L.S.Slavin ishlarida maktabda bilimlarni baholashni o'quvchi haqidagi jamoatchilik fikrini belgilaydigan ob'ektiv mezon sifatida qaraladi. K.A.Albuhanova-Slavskayaning yozishicha, baholashning ijtimoiy jihati «muloqotga bo'lgan ehtiyojni, o'z «men»ini bilish qobiliyatini boshqalar ko'zlari bilan qondirishi» bilan belgilanadi. N.V.Selezneva, "pedagogik baholash jamiyat manfaatlarini ifodalaydi, o'quvchilarni mazmunli nazorat qilish funktsiyalarini bajaradi", chunki "O'qituvchi emas, balki jamiyat boshqaradi". Muallif ta'kidlashicha, ta'lim jarayonida baholashning mavjudligi "shaxsning ma'lum bir turdagi jamiyat ehtiyojlari" tomonidan belgilanadi. O.F.Silyutinaning bahosi o'qituvchi va sinf jamoasining har bir o'quvchining yutuqlari natijalariga batafsil, chuqur asosli munosabati sifatida tushuniladi. Baturin baholash bu baholash predmeti va baholash asoslarini taqqoslash jarayonida amalga oshiriladigan ustunlik va afzalliklarning ob'ekt-ob'ekt, sub'ekt-sub'ekt va sub'ekt-ob'ekt munosabatlarini aks ettirishning aqliy jarayoni sifatida qaraladi [2]. Psixologik-pedagogik adabiyotlarda baholash mavzusi, birinchidan, o'quvchining individual va shaxsiy fazilatlarini, ikkinchidan, uning ta'lim faoliyati natijalari sifatida tushuniladi [1].

Demak, maktab ishlarida baholash odatiy belgilarda, shuningdek o'qituvchining o'quvchi qadr-qimmatini aniqlashda, dasturda belgilangan bilim, ko'nikma va malakalarni o'quvchilar tomonidan o'zlashtirish darajasi, mehnatsevarlik, ishchanlik darajasi va intizom holatini belgilashdir. Og'zaki savol-javoblar, yozma nazorat, amaliy ish, grafik ishlar, shuningdek, ustaxonalarda, ishlab chiqarishda va maktab hududida ishlash baholanadi. Bunda javobning mazmuni jihatidan to'g'riligi, to'liqligi va izchilligi, formulalarning aniqligi, bilimlarni o'zlashtirish kuchi va vijdonliligi, ularning amaliyot bilan bog'liqligi, kasbiy tayyorgarligi va mahsulot sifati hisobga olinadi. Shuningdek, o'quvchining bilim olishga munosabati, umumiy ta'lim muassasasi Nizomi va o'quvchilar uchun Qoidalarning bajarilishi va boshqa xatti-harakat me'yorlari baholanadi.

Muvaffaqiyatli baholash - bu faoliyat yoki uning natijasini mo'ljallangan mezon bilan muvofiqlashtirish jarayoni: a) o'quvchining o'qishdagi darajasi va sifatini aniqlash; b) keyingi rivojlanish uchun vazifalarni belgilash. Bunday baho bir vaqtning o'zida o'quvchi uchun rag'batlantiruvchi bo'ladi, chunki uning ta'lim va bilim faoliyati motivlarini kuchaytiradi, mustahkamlaydi, tizimlashtiradi, uni o'z kuchiga bo'lgan ishonch va muvaffaqiyatga umid hissi bilan to'ldiradi.

Tarkibni baholash tashqi, yani o'qituvchi yoki boshqalar tomonidan o'quvchi bilimi baholash jarayonida amalga oshiriladi, ichki, o'quvchining o'z-o'ziga baho berish jarayonida ro'y beradi. Baholash va nazorat qilish operatsiyalari mezon asosida olib boriladi. Etalon o'quv-bilish faoliyati jarayoni, uning bosqichlari va natijalariga misoldir. Tashqi tomondan aniqlangan va shakllangan standartlar keyinchalik bilim, tajriba, ko'nikma shaklida aniqlanadi va shu bilan ichki baholashning asosiga aylanadi. Standart aniqlik, haqiqat va to'liqlikka ega bo'lishi kerak.

O'qituvchining bahosi o'quvchi uchun darhol mazmunli ma'noga ega bo'lmasligi mumkin. Buning uchun quyidagi talab qilinadi:

-o'qituvchining o'quvchiga nisbatan baholash faoliyatida qo'llaydigan mezoni o'quvchi uchun aniq bo'lishi kerak;

-o'qituvchi va o'quvchining baholanadigan ob'ekt haqidagi g'oyalari bir-biriga mos kelishi muhim;

-o'quvchining o'qituvchiga va uning baholariga ishonch mavjud bo'lishi kerak.

Tashqi baholashni tashkil qilishning turli xil usullari (jamoaviy baholash, sinfdoshlarni o'zaro baholashi), o'quvchiga bo'lgan ishonchga, uning shaxsiga hurmatga, kuchiga bo'lgan ishonchga

asoslanib, unda tanqidga jiddiy, qiziqish bilan munosabatni shakllantiradi, jamoada o'z qadr-qimmatini his qilishni kuchaytiradi, o'rtoqlarining g'amxo'rligini anglaydi. O'qituvchining o'quvchi tomonidan uning o'quv faoliyati bo'yicha ichki mazmunli o'z-o'zini baholashni shakllantirishda o'quvchiga o'qitish va tarbiyalashning mazmuni, maqsadini ochib berish alohida ahamiyatga ega. Darhaqiqat, o'quvchi, qoida tariqasida, hayotning ichki tomonlariga emas, balki tashqi tomonlariga e'tibor beradi. Ta'limning mohiyati o'quvchilarga bilim, ko'nikma va malakalarni, fikrlash va harakat qilish usullarini berish orqali ularning shaxsini o'zgartirishdir. O'quvchilarning rivojlanishiga baho berishning ko'p qirrali ta'siri tufayli u ko'p funktsiyalarga yega bo'lishi mumkin.

B.G.Ananyevning so'zlariga ko'ra baho, yo'naltirish, o'quvchining aqliy ishiga ta'sir ko'rsatish, o'quvchining ushbu ish jarayoni to'g'risida xabardor bo'lishiga va o'z bilimlarini tushunishiga yordam berish; ogohlantiruvchi, ta'sir qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi [2].

Pedagogik baho maktabda sinf va o'quvchi o'rtasida mavjud bo'lgan o'zgaruvchan munosabat va fikrlarga ta'sir qiladi.

Baholovchi ta'sir ostida bolalarda o'zini-o'zi qadrlash va intilish darajasi kabi muhim shaxsiy xususiyatlar shakllanadi. Shu munosabat bilan baholash o'z qadr-qimmatini o'zgartirish printsipli asosida ishlaydi, ya'ni ijtimoiy guruh a'zolari tomonidan insonga bo'lgan munosabatlarning o'zgarishi, baholovchi va o'zini-o'zi baholovchi ta'sirlar shaxsning xulq-atvori va faoliyatida kuchli tuzatuvchi omil hisoblanadi.

A.I.Lipkina ishlarida, o'quvchilarning o'zini-o'zi qadrlashining yosh dinamikasi ularning ob'ektiv imkoniyatlari bilan emas, balki o'qituvchi va sinf o'quvchilarining baholash ta'siri bilan belgilanadi. Shu bilan birga, o'qituvchining past yoki yuqori ko'rsatkichlari bilan qo'llab-quvvatlanadigan ta'lim faoliyatidagi muvaffaqiyat yoki muvaffaqiyatsizlik holati barqaror ravishda o'quvchilarning intilishlari darajasining o'zgarishiga olib kelishi ko'rsatilgan [2].

O'quvchilarning o'quv faoliyati muvaffaqiyatini baholash muammosiga bag'ishlangan ko'plab ishlarning umumiy tendensiyasi shundan iboratki, etakchi baholash funksiyalaridan biri o'quvchilar o'rtasida bilim va ko'nikmalarni shakllantirish sharti sifatiga nazorat deyiladi.

Bugungi kunda o'qituvchi oldida bolaga ma'lum miqdordagi bilim, ko'nikma va malakalarni berishni emas, balki kelajakda muvaffaqiyatli o'qish, mustaqil ta'lim harakatlarini rivojlantirishga imkon beradigan shunday ko'nikmalarni shakllantirish vazifasi turibdi. Ta'lim standartlarining yangi paradigmasida baholash o'rganishni tahlil qilish uchun yemas, balki rag'batlantirish, motivlashtirish uchun mo'ljallangan. Yangi baholash tizimi quyidagilar nazarda tutadi:

- har bir darsda o'quvchi faoliyatiga tez-tez baho berish;
- rejalashtirilgan natijalar asosida har bir ishni baholashning aniq mezonlarini ishlab chiqish;
- zamonaviy o'quv jarayonida har bir o'quvchining yetakchi rolga asoslanib, ta'lim yutuqlarini baholash usullari va vositalarini tanlashda asosiy e'tibor o'quvchilar o'zini-o'zi baholashiga e'tibor qaratish.

Faoliyatni baholashda bizning asosiy vazifamiz - o'quvchilarni o'quv faoliyatini takomillashtirishga ko'proq jalb qilish, o'quv-bilish motivlarini chuqurlashtirish va mustahkamlash; o'quvchilarda mustaqillik, ular bilan muloqot va rivojlanishning kooperativ shakllarida yerkin tanlov tuyg'usini o'z ichiga olgan o'z kuchiga bo'lgan ishonchni mustahkamlash. Har bir o'quvchi o'rganish jarayonida muvaffaqiyat qozongan va muvaffaqiyatsiz bo'lgan narsalarga o'z uslubida munosabat bildiradi, o'z tarbiyaviy ishining bahosini o'ziga xos tarzda qabul qiladi. Xo'sh, bu nima degani?

Baholash - bu shaxs tomonidan amalga oshiriladigan baholash jarayoni, faoliyati (yoki harakati) [1]. Bizning taxminiy va umuman har qanday faoliyatimiz bahoga bog'liq. Baholashning aniqligi va to'liqligi maqsad sari harakatning aniqligini belgilaydi.

Baholash o'qituvchi ixtiyorida eng samarali vositalardan biri bo'lib, o'rganishni, ijobiy motivatsiyani va shaxsga ta'sirini rag'batlantiradi. Aynan ob'ektiv baholash ta'siri ostida maktab o'quvchilari o'zlarini yetarli darajada baholaydilar va ularning muvaffaqiyatlariga tanqidiy munosabatda bo'lishadi. Baholashning roli nafaqat diagnostika vazifasi, balki muvaffaqiyat holatini yaratish uchun rag'batlantiruvchi funktsiya sifatida ham muhimdir.

Demak, pedagogik baho - bu turtki, stimuly [1]. O'qituvchining baholash faoliyati u tomonidan bolaning ijtimoiy va psixologik rivojlanishi manfaatlarini uchun amalga oshirilishi o'ta muhimdir. Buning uchun u yetarli darajada adolatli va ob'ektiv baho bera olish malakasiga ega bo'lishi kerak. Pedagogik baho - bu ta'lim va tarbiya faoliyatida harakat qiladigan va uning muvaffaqiyatini belgilaydigan o'ziga xos rag'batlantirish. Bunday baholash quyidagi to'rt holatni hisobga olgan holda amalga oshiriladi, shuningdek, ushbu faoliyat turlarida bolaning maksimal motivatsiyasini ta'minlash kerak:

- bolaning o'qish va o'qishda muvaffaqiyatga yerishish istagiga ta'sir etadigan zarur va yetarli miqdordagi turtkilarni bilish;
- har xil yoshdagi bolalarning ushbu tadbirlarda ishtirok etishining haqiqiy motivlarini bilish;
- ta'lim va ta'lim motivatsiyasidagi individual farqlarni anglash.

Axborotni assimilyatsiya qilish motivatsiyasi, bola shaxsi, qobiliyatlari va ma'lum fazilatlarini shakllantirishga ta'sir qiluvchi vaziyat omillarini bilish. Mukofot yoki jazo sifatida ko'rilgan pedagogik baholar muvozanatli bo'lishi kerak. Bir tomondan, ular bolada ijobiy xususiyatlarning rivojlanishini faollashtiradigan rag'batlantirish tizimini o'z ichiga olishi kerak, boshqa tomondan, xuddi shu bolalarda salbiy shaxsiy xususiyatlar va noto'g'ri xatti-harakatlar shakllanishiga to'sqinlik qiladigan samarali stimullar to'plamini o'z ichiga olishi kerak. Bolaning individual xususiyatlariga, uning yoshiga, holatiga va boshqa bir qator omillarga qarab, mukofot va jazo sifatida ishlatiladigan pedagogik baholarning nisbati va mohiyati o'zgarishi kerak.

Bolani o'qitish va tarbiyalashda uning muvaffaqiyati va omadsizligini baholash turlari va usullari turlicha bo'lishi kerak, chunki bu turli salbiy ta'sirga qaramlikning oldini olishi kerak. Ta'lim jarayonida baholashning bir necha turlari mavjud, ularni sinflarga bo'lish mumkin; sub'ektiv, shaxsiy, moddiy, ma'naviy, samarali va protsessual, miqdoriy va sifat [1].

Mavzuni baholash bola nima qilayotgani yoki qilgani bilan bog'liq, lekin uning shaxsiyati emas. Bunda faoliyatning mazmuni, predmeti, jarayoni va natijalari pedagogik baholanishga bo'ysunadi, ammo sub'ektning o'zi yemas. Shaxsiy pedagogik baholash, aksincha, uning atributlariga yemas, balki faoliyat mavzusiga taalluqli bo'lib, shaxsning faoliyatda namoyon bo'ladigan individual fazilatlarini, uning mehnatsevarligi, mahoratini, ishchanligini va boshqalarni qayd etadi. Bola nima qilayotganini baholash orqali o'sish, va agar sub'ektiv bo'lsa - u buni qanday amalga oshirishi va qanday xususiyatlarini namoyish qilishi orqali rivojlanib boradi.

Pedagogik baholash turlari bilan bir qatorda bolalarning ta'lim va tarbiyaviy muvaffaqiyatlarini rag'batlantirish usullari ham ajratib ko'rsatiladi. Ulardan asosiy e'tibor, ma'qullash, e'tirof etish, qo'llab-quvvatlash, mukofotlash, insonning ijtimoiy roli, obro'si va mavqeini oshirishdir.

Pedagogik baholash haqida gapirganda, biz pedagogik baho samaradorligi haqida to'xtalib o'tishimiz lozim. Samaradorlik - deganda nima tushuniladi? Pedagogik baholash samaradorligi o'qituvchining bolalarni o'qitish va tarbiyalashda rag'batlantiruvchi roli sifatida tushuniladi. Agar baholash, agar u bolada o'zini takomillashtirishga, shaxsning qimmatli ijobiy xususiyatlarini, madaniy xulq-atvorning ijtimoiy foydali shakllarini rivojlantirish uchun bilim, ko'nikma va malakalarni egallash istagini vujudga keltirsa, baholash pedagogik jihatdan samarali hisoblanadi. Pedagogik baholash samaradorligi haqidagi g'oyalar individual va ijtimoiy jihatdan o'ziga xosdir. Pedagogik baholash g'oyalari va harakatlarining individual xususiyati uning samaradorligi bolaning individual xususiyatlariga, uning haqiqiy ehtiyojlariga bog'liqligida namoyon bo'ladi. Bolani eng qiziqtiradigan narsa bilan o'zaro bog'liq bo'lgan pedagogik baho samarali bo'ladi. Amalda baholashning individual xususiyatini aniqlash uchun bolaning qiziqishlari va ehtiyojlari tizimini, ularning situatsion ierarxiyasini va vaqt o'tishi bilan o'zgarish dinamikasini yaxshi bilish kerak. Bolani qiziqishi va ehtiyojlariga rag'batlantirish tizimini iloji boricha aniqroq moslashtirish kerak. Pedagogik baholashning ijtimoiy o'ziga xos xususiyati haqida gapirganda, ikki holatga to'xtalib o'tish lozim:

- birinchidan, ta'lim va tarbiya tizimidagi turli madaniyatlar sharoitida har xil pedagogik baholash turlari ustunlik qiladi. Masalan, Shimoliy Amerika va G'arbiy Yevropa tipidagi zamonaviy jamiyatlarda eng samarali usul moddiy rag'batlantirish hisoblanadi; islomiy yo'nalishdagi Osiyo madaniyati sharoitida axloqiy va diniy rag'batlantirish, ba'zi rivojlangan mamlakatlarda, jumladan, Yaponiyada ijtimoiy va psixologik rag'batlantirish. Xuddi shu narsa bolalarda rivojlangan ta'lim va tarbiya motivlariga ham tegishli bo'ladi;

- ikkinchidan, pedagogik baholashning ijtimoiy o'ziga xos xususiyati shunda namoyon bo'ladiki, bunday baho berish berilgan ijtimoiy vaziyatga qarab faoliyat samaradorligi bilan har xil bo'lishi mumkin. Turli xil vaziyatlarda taqdim etilgan turli xil pedagogik baholash bola uchun tengsiz ahamiyatga ega bo'lishi va turli darajadagi ehtimollik bilan uning uchun dolzarb ehtiyojlarni qondirishga olib kelishi mumkin. Muayyan vaziyatda muvaffaqiyatning eng yuqori ehtimolligini ta'minlaydigan pedagogik baho eng yuqori qiymatga ega bo'lishi mumkin. Shuni esda tutish kerakki, pedagogik baholashning shaxsiy qiymati vaqt o'tishi bilan o'zgarishi mumkin. Bu kamida ikkita sababga ko'ra sodir bo'ladi. Avvalo, inson ehtiyojlari ierarxiyasi qoniqtirilishi bilan vaziyatdan vaziyatga o'zgarib turadi. Bundan tashqari, yosh bilan bog'liq bolalarda jiddiy shaxsiy o'zgarishlar yuz beradi va ular uchun ilgari muhim bo'lgan baholashlar, keyinchalik rag'batlantiruvchi rolini yo'qotadi va uning o'rniga boshqa yoshga bog'liq bo'lgan qiziqishlar egallay boshlaydi. Va nihoyat, bolalar o'rtasida individual farqlar mavjud, bu orqali

bir bolani rag'batlantiradigan narsa boshqasi uchun muhim bo'lmasligi mumkin. Ijtimoiy-psixologik stimullarning rolini oshirishga alohida ye'tibor berilishi kerak, chunki bolalikning ma'lum davrlarida ular ta'lim va tarbiya faoliyatini rag'batlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Demak, pedagogik baho, uning tanlovi va samaradorligi bolaning yoshiga bog'liq. Bolalarning individual xususiyatlari ularning turli xil ogohlantirishlarga moyilligini, shuningdek, ta'lim-bilish va shaxsni rivojlantirish faoliyatining motivatsiyasini belgilaydi. Bolaning intellektual rivojlanish darajasi uning kognitiv qiziqishlariga ta'sir qiladi, shaxsiy rivojlanish esa ma'lum shaxsiy fazilatlarga ega bo'lish istagiga ta'sir qiladi.

Pedagogik baho - bu ta'lim va tarbiya faoliyatida harakat qiluvchi va uning muvaffaqiyatini belgilaydigan rag'batlantirish. O'qituvchi ongli ravishda o'quvchilar tomonidan bajarilgan ishlarni ob'ektiv va haqiqiy baholashga intilishi kerak. Bundan tashqari, o'quvchilarga har safar nima uchun va nimaga bunday baho qo'yilganligini tushuntirish kerak.

Baholashning yangicha usullarini qo'llash bolalardagi xavotirni kamaytiradi, ta'lim motivatsiyasini oshiradi hamda maktabda ta'lim-tarbiya ishlarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga yordam beradi, maktab ishlari dinamikasini nazorat qiladi. Nazorat tizimi muhim ijtimoiy vazifalarni belgilaydi: o'quvchilarning o'z bilimlarini tekshirish va boshqarish qobiliyatini rivojlantirish, ularning faoliyatini tanqidiy baholash, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish yo'llarini qidirish.

Ta'lim tizimida baholashning yangi-yangi usullarini qo'llash, avvalo o'quvchining yutuqlarini aks ettiradi.

Adabiyotlar:

1. Богданов И. В. Психология и педагогика. –М. 2010.
2. Демидова М.Ю. Система измерительных материалов для оценки метапредметных результатов. –М.2013.

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Н.Н.Мусаева

Доктор педагогических наук (DSc)

Бухарский государственный университет.

С.А.Икромова

Магистр Бухарского государственного университета

Annotation: The article presents the essence and scientific provisions of the modular training technology. The implementation of the principles of modular learning contributes to the development of critical thinking in students.

Key words: Module, principle of activity, principle of parity, principle of manufacturability, principle of system quantization, principle of modularity, principle of problematicity, principle of cognitive visuality, principle of reliance on errors, principle of saving study time.

Модульное обучения является одной из перспективных систем обучения, так как оно наилучшим образом адаптировано к системе восприятия головного мозга человека.

Основа модульного обучения опирается на модульную организацию коры головного мозга [1], [2].

В коре головного мозга человека насчитывается около 15 миллиардов нейронов (нервных клеток) или условно модулей. Клетки коры вступают в многочисленные контакты друг с другом. Число контактов одной клетки и ее отростков с другими клетками и их отростками доходит до 6000. Следовательно, число контактов в коре головного мозга составляет астрономическое число (15000.000.000 x 6000). В этом контексте модуль рассматривается как клеточка учебного процесса, состоящая из различных элементов, обладающих в то же время информационной общностью. Для него присуще целостность и системность [3].

Технология модульного обучения разрабатывается на основе принятых принципов [1]. К ним относятся:

1. Принцип деятельности - это формирование модулей в соответствии с содержанием деятельности специалиста. В соответствии с этим принципам можно формировать модули при разработке технологии модульного обучения основанного как на предметно-деятельностном; так и на системно-деятельностном подходе.

Разработка технологии модульного обучения основанного на предметно-деятельности подходе, формирование модулей осуществляется на базе анализа учебного плана и учебной